

нагадують план, але ширші і більш аргументовані. Так само як і план, тези зосереджують увагу читача на головному, вчать послідовно й логічно мислити, формулювати думки і враження.

Висновки. Проаналізувавши тези та лекцію І. Львова „Про самостійну роботу студентів із книгою”, можна зробити висновки про те, що педагог з великим стажем освітянської роботи не тільки давав знання студентам із педагогіки, які викладав у Чернігівському учительському інституті, але й здійснював свою педагогічну діяльність у методичному, дослідницькому та виховному напрямах. Важливе місце в його діяльності належало організаційно-методичній роботі, прикладом якої був аналіз готовності студентів історичного факультету до самостійної роботи, на основі якого досвідчений педагог і методист сформулював педагогічні завдання. Професіоналізм викладача вищого навчального закладу виявляється в умінні на основі аналізу педагогічних ситуацій бачити і формулювати педагогічні завдання та знаходити оптимальні способи їх розв’язання.

Література.

1. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 13, 8 арк.
2. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 19, 19 арк.
3. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 21, 192 арк.
4. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 23, 39 арк.
5. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 25, 45 арк.
6. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 27, 19 арк.
7. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 28, 54 арк.
8. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 33, 39 арк.
9. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 36, 10 арк.
10. Держархів Чернігівської обл. , ф р – 1495, оп. 1, спр. 115, 132 арк.
11. Три століття гуманітарної та педагогічної освіти в Чернігові: від колегіуму до університету: 36. матеріалів ювілейної наукової конференції, присвяченої 300-річчю Чернігівського колегіуму і 85-річчю Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів: Сіверянська думка, 2001. – 125 с.

УДК 378. 147:342. 813(73)

Куковська Т.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка факультету психології, аспірантка

ОСНОВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЮРИДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США

В статті проаналізовано форми та методи професійної підготовки юристів в університетах США. Розглянуто методи навчання та умови проведення начальної практики студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, юридична освіта, юридична клініка, форми і методи навчання.

В статье анализируются формы и методы профессиональной подготовки юристов в университетах США. Рассмотрено методы обучения та условия проведения учебной практики студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, юридическое образование, юридическая клиника, формы и методы обучения.

The forms and methods of lawyers' training in the United States are analyzed. Teaching methods and students' practice are considered in this article.

Keywords: professional education, legal education, legal clinic, forms and methods of training.

Актуальність дослідження. Освіта та професійна підготовка є фундаментом людського розвитку і прогресу суспільства. Вони також виступають гарантом індивідуального розвитку, виховують інтелектуальний, духовний та виробничий потенціал суспільства. Розвиток держави, структурні перетворення на мікро- та макроекономічному рівнях мають гармонійно поєднуватись з реформою освіти, професійною підготовкою для того, щоб задовольнити потреби і прагнення людей. Формування ринкових відносин, становлення в Україні демократії зумовлюють зміну цільових настанов професійної освіти.

Юридична освіта й в Україні потенційно є стрижнем юридичної професії, а юридичні навчальні заклади (ЮНЗ) – охоронцями правової держави. Українські правники дедалі більше набувають освітньо-професійного досвіду у США. Завдяки програмам обміну з 1992 р. , адміністрованим за підтримки міжнародних та національних організацій та уряду США, тисячі з них побували в США з професійними візитами, більше 100 стали дипломованими випускниками принаймні 40 правничих шкіл, більше 30 – отримали право займатися юрпрактикою. Очікується, що зазначений інтерес зростатиме.

Кардинальні зміни, що спричиняють потребу у розвитку правосвідомості та професійної підготовки майбутніх юристів, диктують необхідність оновлення системи підготовки та визначають широку потребу у наданні правової освіти новому поколінню, удосконалення системи освіти у вищих навчальних закладах, які готують майбутніх фахівців-юристів, враховуючи досвід та здобутки провідних країн світу. Науково-технічний поступ ставить нові соціальні та правові орієнтири в системі вищої освіти та диктує нові вимоги, які допоможуть у становленні особистості.

У цьому контексті зростає значення вивчення специфіки організації та функціонування системи професійної підготовки юристів провідних країн світу, і США зокрема.

Пізнання юридично-педагогічних явищ, що відносяться до предмета педагогічного правознавства досліджували М. Подберезський, І. Рячко та ін. Вивченням загальних основ професійної підготовки і становлення особистості, особливостей професійної діяльності займались Б. Ананьєв, В. Бодров, В. Дружинін, Г. Зараковський, Є. Клімов, М. Корольчук, В. Крайнюк, О. Леонтєв, Б. Ломов, Н. Ничкало, К. Платонов, В. Шадриков.

С. Алексєєв, О. Бандурка, І. Бенедик, П. Біленчук, М. Васильєва, В. Васильєв, В. Горшенєв, С. Гусарєв, А. Жалінський, А. Кобліков, С. Микитюк, О. Скакун, С. Сливка, О. Тихомиров, Н. Чабан висвітлили морально-етичні, деонтологічні, культурологічні, психологічні, педагогічні, порівняльно-правові, історичні аспекти юридичної діяльності.

Юридична освіта в США розглядається в працях як зарубіжних та і вітчизняних науковців, таких як: М. Барщевський, В. Бігун, О. Бойко, О. Костомарова, Роберта У. Гордона, Дж. Глазер-Раймо, Дж. Брайан, Д. Кенеді, Р. Гренфілд та ін.

Метою цієї статті є аналіз основних методів та форм професійної підготовки юристів в університетах США.

Завдання кваліфікованої підготовки кадрів визначає необхідність психолого-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу на юридичних

факультетах з метою використання ефективних шляхів формування особистості майбутнього спеціаліста. Досягнення цих вимог неможливе без цілеспрямованого формування професійної правосвідомості майбутнього юриста, що включає оволодіння необхідними професійними знаннями, набуття умінь і навичок, вироблення потреб, мотивів, інтересів, установок, ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців.

Юридична професія з кожним етапом соціально-економічного розвитку суспільства дедалі більше диференціюється. Це закономірний процес, бо стосунки у різних сферах правового регулювання ускладнюються, набувають неповторних специфічних рис, створюють відокремлені, характерні саме для цієї сфери ситуації, що вимагає цілеспрямованого осмислення явищ і регулювальних механізмів, створення і удосконалення конкретних і своєрідних правових теорій та вчень і, звичайно, забезпечення цих своєрідних напрямів юридичної практики [1].

На сьогоднішній день педагогічна підготовка юридичних кадрів є актуальною, адже здобуття спеціальності вищого рівня вимагає, перш за все, якісного вивчення певного набору основоположних юридичних дисциплін, а також соціально-економічних і загальноосвітніх предметів, які формують разом зі спеціальними інтелект і гармонійний розвиток фахівця - учасника суспільного виробництва.

Світовий досвід показує, що для підготовки висококваліфікованого юриста необхідно забезпечити системне викладання 32-35 професійно значущих основоположних дисциплін, що становить приблизно дві третини загального часу навчання.

Розглядаючи професійну юридичну підготовку в університетах США, слід підкреслити, що юридична освіта є другою вищою освітою. Вступивши, до юридичного університету (коледжу), студент може отримати освітньо-кваліфікаційний рівень Juris Doctor (JD – Доктор юриспруденції)- професійна освіта у сфері закону або Master of Law (LLM – Магістр права)- додаткова юридична освіта. Ступінь Доктора юриспруденції в США отримують після 3 років денного навчання та 4 років заочного навчання у юридичному навчальному закладі. Головним завданням цієї освіти є надання професійного навчання для майбутніх юристів. Цей ступінь необхідний для отримання ліцензії на адвокатську та юридичну практику. Основною метою освітньо-кваліфікаційний рівень Магістр права є надання вужчої спеціалізації в галузі юриспруденції після отримання рівня Доктора юриспруденції. Навчання для отримання ступеня Магістр права триває один рік. Варто зазначити, що ця програма необхідна для тих, хто бажає стати викладачами або для іноземних спеціалістів у галузі права, які бажають вивчати американське, порівняльне чи міжнародне право. Головною перевагою рівня Магістра права є визнання його в усіх країнах світу, а рівень Доктора юриспруденції визнається лише в Америці.

Аналізуючи організацію навчального процесу, слід зосередити нашу увагу на формах навчання при професійній підготовці юристів. Характерною формою навчання в юридичних навчальних закладах США є практичні заняття з використанням кейс-методу, проблемного методу та «сократівського» методу. Щоб краще зрозуміти суть кожного методу- розглянемо їх більш детально.

Як зазначає В. Бігун, кейс-метод полягає в опанування права шляхом вивчення судових справ чи ситуацій. Цей метод не є чимось інноваційним для української системи підготовки. Але його застосування у поєднанні з «сократівським» методом, робить його дійсно особливим. «Сократівський» метод –

основний дидактичний метод викладання права в США. «Сократівський» метод – це метод діалогу наставника і студента шляхом постановки питань і пошуку на них відповідей, внаслідок чого відбувається процес народження знань, а не просто їх передачі, як це зазвичай відбувається під час лекційних занять.

Основна цінність методики полягає у наступному:

- поєднання права та фактичних ситуацій, що сприяє запам'ятовуванню та розвитку вміння аргументації;
- сприяє розвитку правового мислення;
- надає можливість самостійного розкриття певних правових принципів, чинників, що стали причиною того чи іншого судового рішення.

Проблемний метод є не менш цікавим, завдяки йому студенти вивчають право шляхом розгляду і розв'язання правових задач. Цей метод складається з наступних етапів:

1. Підготовка проблеми.
2. Завчасне поширення проблемного питання серед студентів. Цей етап полягає в опрацюванні проблеми до занять, а безпосередньо на занятті обговорюються шляхи їх вирішення.
3. Дискусійне обговорення проблеми на занятті. Полягає у розгляді судових рішень, законодавчих актів та ін.

Велике значення у вищих юридичних навчальних закладах приділяється практиці. Основним видом практики в юридичних навчальних закладах США є юридична «клініка».

В. Бігун дає наступне визначення цьому терміну: «Юридична клініка- це спеціальна установа, що надає правову допомогу зазвичай малозабезпеченим особам та проводить науково-дослідницьку роботу; водночас, - форма навчання майбутніх правників професійним знанням і навичкам, здійснювана під керівництвом наставника-юриста в такій установі» [2, с. 69-70].

У США термін «клінічна освіта» з'явився в 20-х-30-х роках минулого століття. Це стало відображенням певної тенденції в юридичній освіті, яку представляли члени так званого реалістичного юридичного руху, що складався з групи вчених, які прагнули внести соціальні аспекти у вивчення права. Запропонована юристами - реалістами освітня реформа в цей час була реакцією на негативні наслідки припинення практики для юристів-випускників, оскільки до початку ХХ століття була забута система підготовки «юристів-підмайстрів», що раніше існувала в США, за якої юридичні факультети визнавалися лише альтернативним і дуже слабким доповненням до неї. Розвиток клінічної юридичної освіти в США прискорився в 60-ті роки минулого століття, коли приватні фонди почали стимулювати розвиток клінік на вирішення подвійної проблеми: надання необхідної юридичної допомоги малозабезпеченим клієнтам і водночас розвиток необхідних професійних навичок у студентів [5].

Науковці стверджують, що юридична клініка виконує ряд функцій: навчальну – поєднання теорії та практики, вироблення різних професійних якостей майбутніх спеціалістів; соціальна – полягає у задоволенні проблем соціуму в юридичній інформації та обслуговуванні; науково-дослідна – її суть у проведенні дослідів; і остання, благодійницька – надання безкоштовних юридичних послуг [2, с. 70].

Суттєвою перевагою системи професійної підготовки юристів в США є можливість отримання вузької спеціалізації, застосування у практичній діяльності

юридичної «клініки» набутих знань, поєднання кейс-методу з «сократівським» методом, що дає можливість підготовки обізнаної, творчої особистості фахівця, здатного до самоствердження та самореалізації.

Висновки. Враховуючи особливості різних методик та форм забезпечення ефективного навчального процесу та повноцінної професійної підготовки юристів в університетах США, нам необхідно зважати на цей безцінний досвід, підвищити вимогливість вузу до студентів і вимогливість студентів до самих себе. Конче необхідно підвищити практичну орієнтованість навчання в юридичному вузі.

Література.

1. Указ Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» від 18 жовтня 2001 року N 992/2001.
2. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі [Текст] / В. С. Бігун. - К. : Видавнича організація «Юстініан», 2006. – 272 с. – ISBN 966-8257-26-X.
3. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): [навч. посіб.] / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. - [2-ге вид. ,перероб.]. – К. : Знання, 2006. – 487 с. – ISBN 966-346-091-1.
4. Юридические клиники в России : Возвращение через 150 лет /Ф. Ф. Дудырев, В. П. Малков. [Электронный ресурс] //Государство и право. –М. , 2002. - № 4. - С. 61 – 63. – Режим доступа <http://humanrightsural.ru/izd/54-yuridicheskie-kliniki-v-rossii-vozvrashhenie-cherez-150-let.html>
5. Юридична клініка «Pro Bono» юридичного факультету Національного гірничого університету м. Дніпропетровська. [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.legalclinics.org.ua/clinics/dneprprobono.php>.

УДК 37. 013. 42:159. 9. 072

Пожидаєва О. В.

Академії праці і соціальних відносин ФПУ, к.пед.н., старший викладач кафедри соціальної роботи та практичної психології

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено результати контент-аналізу змісту навчальних програм фахових дисциплін у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності.

Ключові слова: фахові дисципліни, зміст навчальних програм, підготовка майбутніх соціальних педагогів, консультативна діяльність.

В статье представлены результаты контент-анализа содержания учебных программ профильных дисциплин в контексте подготовки будущих социальных педагогов к консультативной деятельности.

Ключевые слова: профильные дисциплины, содержание учебных программ, подготовка будущих социальных педагогов, консультативная деятельность.

The paper presents the results of content analysis of the professional discipline training program in the context of preparation of future social teachers to consultative activity.

Keywords: professional disciplines, the content of training program, the preparation of future social teachers, consultative activity.

Актуальність дослідження. Соціально-економічний розвиток Української держави, процеси інтеграції в загальноєвропейський освітній простір зумовлюють нові вимоги до якості підготовки фахівців соціальної сфери. Перед вищими